

JACEK LUPA

*Regionalne Centrum Doradztwa Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich
w Częstochowie*

UDZIAŁ DORADZTWA ROLNICZEGO W INFORMOWANIU ROLNIKÓW I MIESZKAŃCÓW WSI O WARUNKACH INTEGRACJI Z UNIĄ EUROPEJSKĄ

1. Wstęp

Po przemianach ustrojowych w 1989 roku wzrosło zainteresowanie Polską wśród innych krajów. Nowa pozycja Polski w Europie pozwoliła na złożenie w dniu 8 kwietnia 1994 roku oficjalnego wniosku o przystąpienie Polski do Wspólnoty Europejskiej, a w roku 1996 powstał Komitet Integracji Europejskiej. W dniach 12-13 grudnia 1997 roku w Luksemburgu Rada Europejska postanowiła rozszerzyć Unię o wszystkie kandydujące do niej państwa z Europy Środkowej i Wschodniej oraz Cypr. W tym samym roku Rada Ministrów przyjęła Narodową Strategię Integracji. Negocjacje akcesyjne dla Polski otwarto 10 listopada 1998 roku w Brukseli. W tym samym roku w czerwcu Rząd przyjął Narodowy Program Przygotowania do Członkostwa w Unii Europejskiej.

Ukoronowaniem tych działań było podpisanie w Atenach 16 kwietnia 2003 roku, przez przywódców 15 krajów członkowskich i 10 krajów kandydujących, traktatu akcesyjnego. Prezydent RP podpisał go po przegłosowaniu zgody na przystąpienie do UE wyrażonej przez obywateli polskich w referendum, które odbyło się w dniach 7-8 czerwca 2003 roku.

Już samo zestawienie dat i wydarzeń skazuje na intensywność działań. Za nimi kryje się ogromny wysiłek poczyniony przez Parlament i kolejne Rządy RP w dostosowywaniu Polski do integracji z Unią Europejską. Zmianom dostosowawczym w dziedzinie prawa, sferze instytucjonalnej towarzyszyły działania informacyjne kierowane do społeczeństwa, które w czerwcowym referendum określiło swój stosunek do integracji z Unią Europejską. W działaniach informacyjnych kierowanych do rolników i mieszkańców wsi niemałą rolę odegrały ośrodki doradztwa rolniczego.

Rolnicy i mieszkańcy terenów wiejskich zaczęli interesować się polityką rolną oraz instrumentami wspierającymi rozwój obszarów wiejskich w krajach ówczesnej Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej. W międzyczasie zaszło kilka istotnych wydarzeń: w 1992 roku nastąpiła zmiana Wspólnej Polityki Rolnej, w 1995 roku Unia Europejska przyjęła nowych członków, następnie, w Berlinie przyjęto założenia Agendy 2000 określającej budżet Unii na lata 2000-2006.

2. Wpływ informacji na stosunek Polaków do integracji z UE w latach 1994-2002

Wiedza o funkcjonowaniu Unii, także o jej rolnictwie, zmieniała się dość szybko. W miarę postępowania negocjacji akcesyjnych ogólne informacje zastępowane były uzgodnionymi propozycjami rozwiązań. W pierwszych latach negocjacji na czoło informacji wysuwały się przede wszystkim informacje o konieczności dostosowania różnych sfer życia gospodarczego i społecznego do obowiązujących w krajach Unii Europejskiej rozwiązań w tych dziedzinach. W związku z tym różny był też w poszczególnych latach odbiór tych informacji mający wpływ na postawy Polaków wobec integracji z Unią Europejską (tabela 1).

Tabela 1

Zwolennicy i przeciwnicy Unii Europejskiej wg badań CBOS

Według terminów badań	Stosunek do integracji wśród ogółu badanych w %		
	Zwolennicy	Przeciwnicy	Niezdecydowani
VI 94	77	6	17
V 95	72	9	19
V 96	80	7	13
IV 97	72	11	18
VIII 97	72	12	15
V 98	66	19	15
VIII 98	63	19	18
XII 98	64	19	17
V 99	55	26	19
XI 99	59	26	15
II 00	55	26	19
V 00	59	25	16
IX 00	55	26	19
III 01	55	30	15
V 01	55	28	17
VI 01	54	29	17
VII 01	53	25	22
X 01	56	24	20
XII 01	60	22	18
I 02	57	22	21
II 02	54	25	21
III 02	55	29	16

W latach 1994-2002 rosła liczba przeciwników integracji z UE i odpowiednio malała liczba zwolenników. Można zakładać, że istnieje pewien związek między deklarowanym stosunkiem do idei integracji oraz nastrojami społecznymi i oceną sytuacji kraju. Związek ten najprościej można określić następująco - optymizm rodzi optymizm, zniechęcenie rodzi zniechęcenie.

Dlatego ważnym było dotarcie z informacjami do grupy przeciwników integracji z UE, tzw. eurosceptyków.

Poza tym na temat Wspólnej Polityki Rolnej funkcjonowało bardzo dużo obiegowych informacji często niepełnych, które prowadziły do wysnuwania fałszywych wniosków na temat jej funkcjonowania w krajach Unii Europejskiej, a tym bardziej spodziewanych korzyści dla rolników i mieszkańców wsi w Polsce po integracji.

3. Oczekiwania mieszkańców wsi i rolników co do rodzaju informacji szczególnie potrzebnej obecnie i źródeł jej uzyskiwania

Instytut Spraw Publicznych opublikował w 2002 roku wyniki badań opinii mieszkańców wsi i rolników o integracji z UE, jak i oczekiwania co do rodzaju aktualnej, niezbędnej wiedzy potrzebnej dzisiaj rolnikom [Kolarska-Bobińska 2002]. W przeprowadzonych badaniach uwzględniono osoby mieszkające na wsi i osoby żyjące z rolnictwa. Badania te przeprowadzono dwukrotnie w 1999 roku i w roku 2002, można więc było na podstawie zmiany opinii wnioskować przewidywane tendencje ich zmian (tabela 2).

W 2002 roku dominujące, choć z tendencją malejącą, było zapotrzebowanie na wiedzę technologiczną oraz wiedzę marketingową dotyczącą sprzedaży i produkcji. Wciąż niewielkie było zainteresowanie informacjami o Wspólnej Polityce Rolnej czy sytuacji rolnictwa w poszczególnych krajach unijnych, mimo że badania z 2002 roku wykazały nieznaczny wzrost zainteresowania tymi tematami oraz wiedzą o alternatywnych źródłach dochodu czy zagadnieniami z zakresu ekologii. Ankietowani byli konkretni i zdecydowani w swoim odpowiedziach, gdyż na niewiele pytań odpowiadali: „trudno powiedzieć” lub też, iż nie znaleźli dla siebie odpowiedniego wariantu w pytaniu o rodzaj wiedzy (znikoma ilość odpowiedzi „inny rodzaj wiedzy”).

Jako źródło informacji zdecydowana większość wskazała na telewizję, pomimo że chęć korzystania z tego źródła zmalała w ciągu 3 lat. Dwukrotnie natomiast wzrosło znaczenie specjalistycznych broszur i informatorów (tabela 3).

Drugim ważnym źródłem pozyskiwania informacji dla mieszkańców wsi i rolników były spotkania organizowane przez samorządy (lokalne i zawodowe) oraz różne instytucje – w tym także Ośrodki Doradztwa Rolniczego. Odsetek respondentów, którzy chcieliby korzystać z tego właśnie sposobu informowania jest inny w przypadku obydwu ankietowanych grup. Świadczy to o większej

obecnie współpracy doradców z rolnikami, jednakże z powodu braku środków finansowych współpraca ta ogranicza się coraz częściej do indywidualnych wizyt rolników w biurach doradczych czy konsultacji telefonicznych.

Tabela 2

Wiedza potrzebna rolnikom wg badań Instytutu Spraw Publicznych

Jaki rodzaj wiedzy jest, Pani(a) zdaniem szczególnie potrzebny dzisiaj rolnikom?	Mieszkańcy wsi		Rolnicy	
	1999	2002	1999	2002
Wiedza o nowych technologiach w rolnictwie	49	41	48	38
Wiedza o tym jak sprzedawać produkcję	37	40	48	46
Specjalistyczna wiedza potrzebna w prowadzeniu gospodarstwa ekologicznego	10	19	9	11
Wiedza pozwalająca zdobyć nowy zawód, dodatkowe zajęcie, agroturystyka, rzemiosło	10	17	12	14
Wiedza o sytuacji rolników i rolnictwa w UE	10	17	11	17
Wiedza prawna - jak organizować grupy producencie, jak zawierać umowy z pośrednikami	16	17	20	21
Wiedza ogólna, wyższy poziom wykształcenia	16	14	14	11
Wiedza o zasadach Wspólnej Polityki Rolnej	10	12	10	14
Wiedza ekonomiczna, prowadzenie rachunkowości	15	11	13	13
Inny rodzaj wiedzy	1	1	0	2
Trudno powiedzieć	10	9	5	4

Źródło: Opracowano na podstawie badań Instytutu Spraw Publicznych [Bobińska-Kolarska 2002].

Tabela 3

Preferowane źródła wiedzy o integracji z Unią Europejską (w %)

Skąd Pan(i) chciał(a)by czerpać wiedzę na temat planowanej integracji z Unią Europejską?	Mieszkańcy wsi		Rolnicy	
	1999	2002	1999	2002
Z innych niż rolnicze programów telewizyjnych np. „Wiadomości”	39	41	34	35
Z telewizyjnych programów rolniczych	50	31	60	41
Ze specjalnych broszurek, informatorów	12	24	12	26
Z radia ogólnopolskiego	23	20	20	19
Ze spotkań organizowanych przez władze gminy lub powiatu	-	19	-	27
Z prasy ogólnopolskiej	30	19	24	18
Z prasy lokalnej	16	14	12	10
Z punktów informacyjnych przy gminach i powiatach	-	9	-	8
Ze spotkań organizowanych przez izby rolnicze	13	9	19	14
Z prasy przeznaczonej dla rolników	14	8	23	12
Ze spotkań z przedstawicielami związków zawodowych rolników	9	7	17	10
Ze spotkań i szkoleń organizowanych przez ośrodki doradztwa rolniczego	9	6	18	15
Ze spotkań z przedstawicielami partii politycznych	2	6	3	4
Ze spotkań organizowanych przez fundusze i organizacje np. FAPA, Agrolinia 2000, FWW i inne	-	4	-	5

Skąd Pan(i) chciał(a)by czerpać wiedzę na temat planowanej integracji z Unią Europejską?	Mieszkańcy wsi		Rolnicy	
	1999	2002	1999	2002
Z programów radia lokalnego	8	4	6	4
Z Internetu	-	4	-	1
Ze szkół wiejskich i bibliotek	-	2	-	1
Z programów Radia Maryja	3	1	2	1
Z pism katolickich	4	1	2	1
Z informacji uzyskanych w kościele	1	1	1	0
Z banków spółdzielczych	-	1	-	3
Z rozmów i spotkań z innymi rolnikami, sąsiadami	8	-	10	-
Z innych źródeł	2	3	1	2
Trudno powiedzieć	10	8	5	6

Źródło: Na podstawie badań Instytutu Spraw Publicznych [Bobińska-Kolarska 2002].

4. Udział doradztwa rolniczego w przekazywaniu rolnikom i mieszkańcom wsi informacji dotyczących integracji z UE

Aby zapewnić rolnikom i mieszkańcom terenów wiejskich dostęp do rzetelnej wiedzy i informacji postanowiono przeprowadzić kampanię informacyjną, poprzez jednostki doradcze podległe Ministrowi Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz Wojewodom. Doradcy zatrudnieni w Krajowym i Regionalnych Centrach Doradztwa Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich oraz w Ośrodku Doradztwa Rolniczego dysponują odpowiednią wiedzą oraz cieszą się zaufaniem rolników. Poza tym, struktura organizacyjna i liczebność tych jednostek pozwalała na zorganizowanie dużej liczby spotkań informacyjnych i szkoleń.

Kampania informacyjna przebiegała w trzech etapach:

- **Etap I** – poziom centralny – szkolenie doradców - trenerów.
- **Etap II** – poziom wojewódzki – przygotowanie kadry szkoleniowców przez doradców - trenerów przeszkolonych w 1 etapie.
- **Etap III** – poziom sołectw – zebrania informacyjne dla rolników i mieszkańców wsi, organizowane przez doradców przy pomocy samorządów terytorialnych i izb rolniczych.

W pierwszym etapie – zorganizowanym w lutym br. – przeszkolono 452 osoby, które w drugim etapie pełniły funkcję wykładowców - trenerów. Wykładowcy - trenerzy trzymali wiedzę i informacje bezpośrednio od osób, które czynnie uczestniczyły w negocjacjach z UE z ramienia Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Fundacji Programów Pomocy dla Rolnictwa (FAPA), Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego, Agencji Rynku Rolnego. Program szkoleń wypełniały zagadnienia dotyczące: korzyści i kosztów związanych z integracją, kształtowania się budżetu unijnego, limitów i kwot produkcyjnych, regulacji na poszczególnych rynkach artykułów rolno-spożywczych, systemu płatności bezpośred-

nich, poprawy konkurencyjności rolnictwa, Planu Rozwoju Obszarów Wiejskich, Sektorowego Programu Operacyjnego, sytuacji gospodarstw rolnych po przystąpieniu do UE (wymogi i standardy), sytuacji dochodowej gospodarstw po akcesji.

W drugim etapie szkoleniami objęto: doradców, nauczycieli szkół rolniczych, pracowników samorządowych, zwłaszcza zatrudnianych w ramach programu „Pierwsza praca”, działaczy Izb Rolniczych, liderów lokalnych społeczności. Łącznie kilkanaście tysięcy osób. Szkolenia odbywały się w marcu i kwietniu 2003.

Trzeci etap odbywał się w formie spotkań informacyjnych z rolnikami i mieszkańcami wsi, w okresie od lutego do maja 2003 roku. Liczbę spotkań i ich uczestników zawiera tabela 4.

Tabela 4

Kampania informacyjna na obszarach wiejskich na temat integracji z UE, w okresie przed referendum europejskim

Lp.	Województwo	Liczba uczestników	Liczba szkoleń
1	Dolnośląskie	15 762	1 222
2.	Kujawsko-pomorskie	19 589	1 012
3.	Lubelskie	11 361	669
4.	Lubuskie	5 394	520
5.	Łódzkie	37 682	2 750
6.	Małopolskie	23 307	1 486
7.	Mazowieckie	39 331	2 599
8.	Opolskie	17 260	560
9.	Podkarpackie	28 600	1 396
10.	Podlaskie	3 491	31 409
11.	Pomorskie	25 200	1 497
12.	Śląskie	10 542	519
13.	Świętokrzyskie	36 479	2 282
14.	Warmińsko-mazurskie	11 586	533
15	Wielkopolskie	29 842	2 898
16.	Zachodniopomorskie	14 728	884
RAZEM		358 072	24 318

Źródło: Opracowano na podstawie danych MRiRW i ARiMR [Odrobińska 2002].

Spotkania organizowane były w szkołach i przedszkolach, gminnych ośrodkach kultury, salach sesyjnych urzędów gmin i powiatów, świetlicach wiejskich, remizach Ochotniczej Straży Pożarnej i prywatnych mieszkaniach sołtysów. Odbywały się także w nietypowych miejscach, np. w gimbusie, kawiarni, sklepie.

Największe zainteresowanie i jednocześnie najwięcej kontrowersji wzbudzały zagadnienia dotyczące:

- kwotowania mleka, zasad przyznawania indywidualnych kwot mlecznych;
- zmian w przepisach weterynaryjnych, nowych wymogów zoohigienicznych;
- systemu płatności bezpośrednich - założenia dotyczące obliczania stawek dopłat powierzchniowych, system IACS i procedura ubiegania się o dopłaty;
- zasad przyznawania rent strukturalnych - kryteria dostępu, forma i wysokość pomocy;
- warunków uzyskania wsparcia finansowego na zalesianie gruntów rolnych.

Przebieg całej kampanii informacyjnej poprzedzającej referendum dokumentowano. Dokumentacja dotycząca zorganizowanych w sołectwach spotkań informacyjnych o Unii Europejskiej obejmuje: konspekty spotkań informacyjnych, tematy spotkań, miejsce spotkań, datę oraz czas spotkania, liczbę uczestników, nazwisko i imię organizatora spotkania, nazwiska prelegentów, udział w szkoleniu przedstawicieli innych instytucji, wykaz tzw. „trudnych pytań” zadanych w czasie spotkania, listy uczestników (słuchaczy).

Wychodząc naprzeciw dużemu zapotrzebowaniu na publikacje, broszury i ulotki KCDRRiOW opracowało i wydrukowało „Przewodnik dla rolników”. Przewodnik dla producentów rolnych składa się z ośmiu ulotek, przedstawiających następujące zagadnienia: płatności bezpośrednie, inwestycje w gospodarstwach, renty strukturalne i pomoc dla młodych rolników, programy rolno-środowiskowe i zalesianie gruntów rolnych, rynek mleka i wołowiny, rynek zbóż, rynek owoców i warzyw, rynek wieprzowiny.¹ Ulotek tych wydrukowano ponad 4 miliony i rozprowadzono wśród rolników i mieszkańców obszarów wiejskich.

5. Podsumowanie

Mimo wyników sondaży przeprowadzonych w miesiącach poprzedzających integrację, wskazujących na przewagę przeciwników integracji oraz zapowiedzi niskiego udziału w referendum, jego wyniki mogą upoważniać do stwierdzenia, że przeprowadzona na szeroką skalę, wśród rolników i mieszkańców wsi, kampania informacyjna – w której uczestniczyły wszystkie instytucje państwowego doradztwa rolniczego - przyczyniła się do zmiany stosunku do integracji z Unią Europejską wśród znacznej części społeczności wiejskiej. Udział w referendum mieszkańców obszarów wiejskich wyniósł 51,3% uprawnionych do głosowania, z czego za integracją opowiedziało się 65,7% społeczności wiejskiej.

¹ Informację o ukazaniu się „Przewodnika dla rolników” zamieściliśmy w „Nowościach wydawniczych” Zagadnień Doradztwa Rolniczego Nr 1/2 2003 – przypis Redakcji.

LITETRATURA

1. Centrum Badania Opinii Społecznej - www.cbos.pl.
2. Mieszkańcy wsi o integracji europejskiej: opinie, wiedza, poinformowanie. Pod redakcją Leny Kolarskiej-Bobińskiej. Instytut Spraw Publicznych; Warszawa 2002.
3. Odrobińska Barbara (2003): Podsumowanie kampanii informacyjno-szkoleniowej. Biuletyn Informacyjny Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, nr 7/2003.

JACEK LUPA

UDZIAŁ DORADZTWA ROLNICZEGO W INFORMOWANIU ROLNIKÓW I MIESZKAŃCÓW WSI O WARUNKACH INTEGRACJI Z UNIĄ EUROPEJSKĄ

STRESZCZENIE

W artykule przedstawiono udział doradztwa rolniczego w informowaniu rolników i mieszkańców wsi o warunkach integracji z Unią Europejską. Autor prezentuje wyniki badań CBOS i Instytutu Spraw Publicznych dotyczące zmian w opiniach mieszkańców wsi i rolników na temat integracji z UE, na przestrzeni ostatnich 10 lat jak i oczekiwania co do wiedzy szczególnie potrzebnej dzisiaj rolnikom i źródła jej pozyskiwania.

Wyniki referendum akcesyjnego upoważniają stwierdzenie, że przeprowadzona na szeroką skalę kampania informacyjna – w której uczestniczyły wszystkie instytucje państwowego doradztwa rolniczego – przyczyniła się do zmiany stosunku do integracji z UE wśród znacznej części społeczności wiejskiej.

JACEK LUPA

PARTICIPATION OF AGRICULTURAL ADVISORY SERVICE IN THE PROCESS OF INFORMATION OF FARMERS AND RURAL INHABITANTS ON CONDITIONS CONCERNING INTEGRATION WITH EU

SUMMARY

In this article the participation of agricultural advisory service in the process of information of farmers and rural inhabitants on conditions concerning integration with EU is presented.

The author present results of CBOS (Centre of Public Opinion Poll) and Institute of Public Affairs concerning changes in rural inhabitants and farmers opinions on integration with EU within the space of ten years as well as expectations as to knowledge which farmers need and its source.

Referendum results indicate that the information campaign – in which participated all state institutions of agricultural advisory service – contributed to changes of rural community view concerning integration with EU.